

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти

Кафедра дошкільної освіти і соціальної роботи

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістра»

на тему

«ЗАСТОСУВАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО
ЧАСУ»

Виконав:

здобувач вищої освіти
денної форми навчання
групи М422-с

спеціальності 231 Соціальна робота
Сухомлінов Сергій Миколайович

Науковий керівник:

старший викладач Батарейна І. О.

Резензент: академік НАН вищої освіти
України, доктор психологічних наук,
професор Кононенко О.І.

Запоріжжя -2023

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	
ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АРТ-ТЕРАПІЇ ЯК МЕТОДУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ	7
1.1 Арт-терапія як метод соціальної роботи	7
1.2 Арт-терапевтичні техніки роботи з емоціями та почуттями	21
РОЗДІЛ 2	
ОСОБЛИВОСТІ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ	29
2.1 Адаптаційні розлади дітей молодшого шкільного віку в умовах воєнного стану	29
2.2. Соціальні та психологічні проблеми та потреби дітей внутрішньо переміщених осіб	33
2.3. Особливості застосування арт-терапії з дітьми внутрішньо переміщених осіб	37
2.4 Опис досвіду арт-терапевтичної роботи з дітьми внутрішньо- переміщених осіб	44
2.5 Рекомендації щодо арт-терапевтичної роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб	49
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

Сухомлінов Сергій

Застосування арт-терапії з дітьми в умовах воєнного стану

Анотація

На сьогодні стало очевидним, що існує необхідність надання соціально-педагогічної допомоги як окремим особам, так і цілим соціальним групам. Поточна війна на території України виступає викликом для всього українського народу. Підтримувати збройні сили, надавати допомогу пораненим, забезпечувати притулок вимушеним переселенцям, сприяти відновленню життя у повернутих містах і селах – це завдання, що є спільним для українців у всіх куточках нашої країни та по всьому світу. Сучасна проблема полягає в розробці ефективних програм здоров'язбереження загального розвитку дітей молодшого шкільного віку, які постраждали внаслідок війни. Ці програми повинні не лише забезпечувати адекватний емоційний розвиток, необхідний для підтримання психічного здоров'я, але й сприяти повноцінній та гармонійній соціальній адаптації цих дітей.

Арт-терапевтичні корекційно-профілактичні й розвивальні заняття виступають як ефективний засіб у цьому контексті. Основна мета арт-терапії полягає в досягненні гармонії у розвитку особистості через розвиток здібностей самовираження і самопізнання. Це може стати позитивним досвідом у протистоянні негативним впливам і сприяти індивідуальному розвитку молодшого школяра.

У зв'язку з визначеною проблемою, застосування арт-терапії для надання допомоги дітям, що постраждали внаслідок розгортання повномасштабної війни на території України з боку Російської Федерації, та дослідження можливостей арт-терапевтичних засобів для підвищення рівня соціальної адаптації у цих дітей є дуже актуальними.

Арт-терапія визнає кожну особу як творця і відкриває перед нею безмежні можливості самовираження. Цей процес надає велике задоволення і стає засобом для вираження власних почуттів та емоцій. У творчості кожна людина знаходить не лише спосіб виразити себе, але і отримує можливість взаємодіяти з власним внутрішнім світом, розкривати нові аспекти власної особистості та розвивати творчий потенціал. Арт-терапія виявляється не лише ефективним інструментом соціальної роботи, але й важливим засобом самовдосконалення та розвитку особистості.

Важливо відзначити, що арт-терапія має особливості впливу на свідомість та несвідоме дитини за допомогою художньо-символічних засобів. Цей підхід дозволяє використовувати творчість як засіб самопізнання суб'єкта, відкриваючи нові шляхи для вираження та розуміння власних емоцій та почуттів.

Однією з ключових переваг арт-терапії є можливість вільного експерименту зі своїми почуттями та художньою експресією. Це стимулює розвиток емоційної інтелігенції, допомагає дитині виразити свої внутрішні переживання та розвиває її здатність взаємодіяти з навколишнім світом. Таким чином, арт-терапія виявляється не лише ефективним інструментом регулювання емоцій, але й важливим елементом психосоціального розвитку дитини.

Арт-терапія, застосована в контексті дітей ВПО, може відігравати ключову роль у веденні їх через складні переживання та адаптацію до нового оточення. Вона надає можливість дітям виражати свої емоції, переживання та думки через художній процес, допомагаючи їм зберігати психічний баланс та розвивати свій творчий потенціал.

Результати дослідження підтверджують, що більшість дітей гостро переживає наслідки вимушеного переміщення і вимагає корекційної роботи. З урахуванням цього, арт-терапія визначається як ефективний інструмент для розвитку нових методик роботи з дітьми, які постраждали внаслідок воєнних подій.

Зниження рівня тривожності може бути досягнуте за допомогою розслаблення емоційного та фізичного напруження, залучення до рухової активності, підвищення самооцінки та розвитку самостійності. Розвиток когнітивних та особистісних навичок,

розширення соціальних контактів є ефективними методами профілактики та корекції тривожності, страхів та егоїстичних тенденцій. В цьому контексті арт-терапія виявляється корисною, оскільки сприяє розвитку навичок управління власним станом та поведінкою, стимулює допитливість та уяву, а також виховує позитивне емоційне ставлення до творчої діяльності.

Ключові слова: арт-терапія, соціальна адаптація, ВПО, терапевтична робота, ізотерапія, казкотерапія.

Sukhomlinov Serhii

Application of Art Therapy with Children in Conditions of Armed Conflict

Abstract

It has become evident today that there is a necessity to provide socio-pedagogical assistance to both individuals and entire social groups. The current war in Ukraine poses a challenge for the entire Ukrainian population. Supporting the armed forces, providing assistance to the wounded, sheltering displaced persons, and contributing to the rebuilding of life in returned cities and villages are tasks shared by Ukrainians in every corner of our country and around the world. The contemporary problem lies in the development of effective health-preserving programs for the comprehensive development of young school-age children affected by the war. These programs should not only ensure adequate emotional development necessary for maintaining mental health but also facilitate the full and harmonious social adaptation of these children.

Art therapeutic correctional, preventive, and developmental sessions serve as an effective tool in this context. The primary goal of art therapy is to achieve harmony in personality development through the cultivation of expressive and self-awareness abilities. This can serve as a positive experience in countering negative influences and contribute to the individual development of young schoolchildren.

Given the identified problem, the application of art therapy to assist children affected by the full-scale war unfolding in Ukraine from the side of the Russian Federation, and the exploration of the possibilities of art therapeutic means to enhance the level of social adaptation in these children, is highly relevant.

Art therapy recognizes each individual as a creator and opens limitless possibilities for self-expression. This process provides great satisfaction and becomes a means of expressing one's own feelings and emotions. In creativity, every person not only finds a way to express themselves but also has the opportunity to interact with their own inner world, revealing new aspects of their personality and developing creative potential. Art therapy proves to be not only an effective tool in social work but also a crucial means of self-improvement and personality development.

It is important to note that art therapy has a unique impact on the consciousness and subconscious of a child through artistic-symbolic means. This approach allows the use of creativity as a means of self-discovery for the subject, opening new paths for the expression and understanding of their own emotions and feelings.

One of the key advantages of art therapy is the opportunity for free experimentation with one's feelings and artistic expression. This stimulates the development of emotional intelligence, helps the child express their internal experiences, and develops their ability to interact with the surrounding world. Thus, art therapy proves to be not only an effective tool for emotional regulation but also a crucial element in the psychosocial development of the child.

Art therapy, applied in the context of children affected by armed conflict, can play a key role in guiding them through difficult experiences and adapting to a new environment. It provides children with the opportunity to express their emotions, experiences, and thoughts through the artistic process, helping them maintain mental balance and develop their creative potential.

Research results confirm that the majority of children sharply experience the consequences of forced displacement and require corrective work. Considering this, art therapy is identified as an effective tool for developing new methods of working with children affected by wartime events.

Reducing anxiety levels can be achieved through the relaxation of emotional and physical tension, engagement in physical activity, increased self-esteem, and the development of independence.

The development of cognitive and personal skills, the expansion of social contacts, are effective methods of preventing and correcting anxiety, fears, and egotistic tendencies. In this context, art therapy proves to be beneficial, as it promotes the development of self-management skills and behavior, stimulates curiosity and imagination, and fosters a positive emotional attitude towards creative activity.

Keywords: art therapy, social adaptation, armed conflict, therapeutic work, art-based therapy, storytelling therapy.

РЕФЕРАТ

магістерської роботи на тему: «Застосування арт-терапії з дітьми в умовах воєнного часу»

Здобувача вищої освіти Сухомлінова Сергія Миколайовича

Науковий керівник: старший викладач Батарейна Ірина Олександрівна

Рік виконання магістерської роботи: 2022-2023р.р.

Актуальність проведення дослідження обумовлена подіями, що наявні в сучасній Україні. Ці події відзначаються великим значенням та цінністю для людей, підкреслюючи їх роль у суспільно-історичних змінах. На сьогодні стало очевидним, що існує необхідність надання соціально-педагогічної допомоги як окремим особам, так і цілим соціальним групам. Поточна війна на території України виступає викликом для всього українського народу. Підтримувати збройні сили, надавати допомогу пораненим, забезпечувати притулок вимушеним переселенцям, сприяти відновленню життя у повернутих містах і селах – це завдання, що є спільним для українців у всіх куточках нашої країни та по всьому світу.

Однак, поруч із завданнями, які стоять перед кожним українцем у вигляді зміни власної свідомості щодо оцінки подій та усвідомлення фізичних та психологічних травм, що викликає війна, виникає необхідність забезпечення кваліфікованої соціально-педагогічної підтримки дітям, які стали вимушеними переселенцями.

Адже, коли у житті дітей трапляються події, такі як війна, це стає болючим досвідом, який складно інтегрувати у дитячу психіку. Сучасна проблема полягає в розробці ефективних програм здоров'язбереження загального розвитку дітей молодшого шкільного віку, які постраждали внаслідок війни. Ці програми повинні не лише забезпечувати адекватний емоційний розвиток, необхідний для підтримання психічного здоров'я, але й сприяти повноцінній та гармонійній соціальній адаптації цих дітей.

Дослідження процесу соціальної адаптації, її результатів і властивостей, а також проблем дезадаптації та порушення взаємодії між особистістю та середовищем в останні часи зазнає значного розширення. Українська психологічна наука в цьому напрямку досягла значних успіхів у вивченні психологічних характеристик адаптації і дезадаптації, зокрема в роботах таких вчених, як І. О. Беляев, І.Д. Бех, О.В. Прудська, О.П. Саннікова, Н.В. Родіна, О.Р. Ткачишина, А.Ф. Федоренко, А.В. Фурман, М.І. Шевченко, П.С. Кузнецов та інші.

В цих дослідженнях акцентується увага на розгляді адаптації як неодмінної та динамічної характеристики людини, що виступає не лише окремим аспектом, але й невід'ємною частиною її складної біосоціальної системи. Дослідники виявляють внутрішні і зовнішні чинники, які впливають на процес навчання та адаптації в соціумі. Особливу увагу приділяється молодшому шкільному віці, коли емоційна нестійкість та утруднення пристосування до оточуючого середовища стають суттєвими особливостями. У цьому контексті розуміння внутрішніх та зовнішніх факторів адаптації є ключовим для розробки ефективних стратегій підтримки та розвитку особистості в умовах соціуму.

У поєднанні з некоректним вихованням, несприятливими взаєминами з оточенням та фізіологічними особливостями, ці аспекти можуть сприяти порушенням в адаптаційному процесі. Розуміння цих аспектів сприяє пошуку нових заходів для позитивного протистояння негативним впливам зовнішнього середовища та підтримки індивідуального розвитку молодшого школяра та його соціальної адаптації.

Арт-терапевтичні корекційно-профілактичні й розвивальні заняття виступають як ефективний засіб у цьому контексті. Основна мета арт-терапії полягає в досягненні гармонії у розвитку особистості через розвиток здібностей самовираження і самопізнання. Це може стати позитивним досвідом у протистоянні негативним впливам і сприяти індивідуальному розвитку молодшого школяра.

У зв'язку з визначеною проблемою, застосування арт-терапії для надання допомоги дітям, що постраждали внаслідок розгортання повномасштабної війни на території

України з боку Російської Федерації, та дослідження можливостей арт-терапевтичних засобів для підвищення рівня соціальної адаптації у цих дітей є дуже актуальними.

Масштаби конфлікту та його вплив на психічне та емоційне благополуччя дітей вимагають комплексних підходів, і арт-терапія може виступати важливим інструментом у такому контексті. Вона дозволяє дітям висловлювати свої почуття та думки через творчий процес, що сприяє їхньому емоційному відновленню та самовираженню.

Дослідження можливостей арт-терапії в контексті соціальної адаптації дітей, які пережили воєнний конфлікт, може розкрити нові підходи та методи, спрямовані на забезпечення психосоціальної підтримки та поліпшення якості їхнього життя в умовах важких обставин.

Мета дослідження: вивчення проблеми соціальної адаптації дітей молодшого шкільного віку та аналіз впливу арт-терапії на підвищення рівня їх соціальної адаптації.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі задачі:

1. Провести теоретичний аналіз проблеми соціальної адаптації у молодшому шкільному віці на підставі робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників.

2. Проаналізувати арт-терапевтичні методи на предмет їх використання в якості засобів підвищення рівня соціальної адаптації.

3. Визначити вплив арт-терапії на підвищення рівня соціальної адаптації у молодшому шкільному віці.

Об'єкт дослідження: адаптація особистості, що постраждала в наслідок війни та засоби її корекції.

Предмет дослідження: вивчення впливу арт-терапії на підвищення рівня соціальної адаптації у молодшому шкільному віці.

Значення дослідження полягає в зборі інформації щодо особливостей впровадження арт-терапевтичних технологій в соціальне середовище та розробці методики їх реалізації. Додатково, на основі отриманих результатів дослідження передбачається розробка рекомендацій, які сприятимуть підвищенню ефективності використання арт-терапевтичних технологій у соціально-педагогічній діяльності.

Для досягнення мети та вирішення завдань дослідження використовувалися різноманітні наукові методи. До загальнонаукових методів входили вивчення, аналіз, синтез, порівняння та узагальнення. Вони були застосовані для систематизації знань, формування теоретичних узагальнень, аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, а також обробки джерел дослідження, формулювання висновків та узагальнень, аналізу отриманих результатів. Емпіричні методи, зокрема метод експерименту та спостереження, були використані для практичної перевірки та підтвердження теоретичних уявлень.

Новизна цього дослідження полягає в проведенні узагальнення наукових підходів до визначення поняття "арт-терапія", розгляді соціальних та психологічних проблем і потреб дітей внутрішньо переміщених осіб, а також в дослідженні можливостей застосування арт-терапії для їх вирішення. Робота включає опис арт-терапевтичної роботи з такими дітьми та узагальнення отриманих даних у вигляді рекомендацій.

Практичне значення отриманих результатів виявляється в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані для впровадження арт-терапії в роботі з дітьми вимушено переміщених осіб. Також ці результати можуть послужити основою для подальших наукових досліджень арт-терапевтичної роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб. Це дозволяє не лише покращити якість життя цих дітей, але і вносити цінний внесок у розвиток та оптимізацію методів арт-терапії у сфері соціальної роботи.

За результатом проведеного дослідження та з урахуванням поставлених завдань доходимо наступних висновків.

1. В Україні арт-терапія стала новим і захоплюючим напрямком, який має великий потенціал для широкого застосування в сфері соціальної роботи. Цей напрямок активно розвивається, здобуває все більше прихильників і розширює свої можливості

застосування. Арт-терапія визнана одним з найбільш ефективних методів роботи з клієнтами різного віку та з різними порушеннями. Важливо відзначити, що цей метод дозволяє особистості не лише знаходити шлях до саморозкриття та самовираження, але й сприяє розвитку та гармонізації особистості.

Арт-терапія визнає кожну особу як творця і відкриває перед нею безмежні можливості самовираження. Цей процес надає велике задоволення і стає засобом для вираження власних почуттів та емоцій. У творчості кожна людина знаходить не лише спосіб виразити себе, але і отримує можливість взаємодіяти з власним внутрішнім світом, розкривати нові аспекти власної особистості та розвивати творчий потенціал. Арт-терапія виявляється не лише ефективним інструментом соціальної роботи, але й важливим засобом самовдосконалення та розвитку особистості.

Арт-терапія виявляється надзвичайно ефективною завдяки численним перевагам, які виникають з її специфічного підходу, базованого на використанні різних видів мистецтв у символічній формі. Цей підхід дозволяє здійснювати корекцію порушень психосоматичних та психоемоційних процесів, а також вирівнювати відхилення в особистісному розвитку.

Однією з ключових переваг є можливість стимулювання художньо-творчих проявів особистості. Це дозволяє клієнтам виражати свої почуття, емоції та думки через творчий процес, що інколи може бути важко висловити словами. Символічна форма мистецтва в арт-терапії відкриває нові шляхи для вербалізації проблем та переживань, роблячи їх більш доступними та зрозумілими як для самого клієнта, так і для терапевта.

Крім того, арт-терапія дозволяє виявити та розвинути творчий потенціал особистості, сприяючи її саморозкриттю та самовираженню. Цей підхід не лише вирішує конкретні психологічні та емоційні проблеми, але і сприяє загальному розвитку особистості через взаємодію з мистецьким процесом.

Емоційна сфера визначається як потужний регулятор психіки дитини, що робить проблему захисту та підтримки психологічного здоров'я ще більш актуальною. Зокрема, арт-терапія виявляється ефективним інструментом для регуляції емоцій у дітей. Роль арт-терапії у розвитку емоційного інтелекту та емоційної культури дитини обумовлена унікальним розвивальним потенціалом цього методу.

Важливо відзначити, що арт-терапія має особливості впливу на свідомість та несвідоме дитини за допомогою художньо-символічних засобів. Цей підхід дозволяє використовувати творчість як засіб самопізнання суб'єкта, відкриваючи нові шляхи для вираження та розуміння власних емоцій та почуттів.

Однією з ключових переваг арт-терапії є можливість вільного експерименту зі своїми почуттями та художньою експресією. Це стимулює розвиток емоційної інтелігенції, допомагає дитині виразити свої внутрішні переживання та розвиває її здатність взаємодіяти з навколишнім світом. Таким чином, арт-терапія виявляється не лише ефективним інструментом регулювання емоцій, але й важливим елементом психосоціального розвитку дитини.

2. Відкрита збройна агресія Російської Федерації проти України призвела до значного зростання кількості осіб, які змушені були залишити свої домівки та переселитися в більш безпечні регіони країни. Для багатьох внутрішньо переміщених осіб (ВПО) життя стало надзвичайно складним, оскільки вони втратили звичний спосіб життя, роботу, власне житло і були змушені адаптуватися в нових, непевних умовах. Це вимагає надання їм не лише матеріальної, але й психосоціальної підтримки.

Сім'ї ВПО з дітьми можуть проживати самостійно, орендуючи житло, у родичів або в місцях тимчасового розміщення, але всі вони стикаються зі спільними труднощами, на які соціальним працівникам необхідно реагувати відповідально та адекватно. Це може включати в себе вирішення питань забезпечення житлом, доступу до освіти та медичних послуг, а також врахування психологічних аспектів адаптації до нових умов життя.

Задача соціальних працівників у цьому контексті полягає в створенні індивідуальних підходів до потреб кожної родини чи особи, наданні ефективної підтримки та сприянні їхньому поверненню до стабільного та самостійного життя в межах можливостей нового місцевого оточення.

Діти становлять значну частину внутрішньо переміщених осіб і особливо гостро переживають стресову ситуацію, пов'язану з конфліктом та переселенням. Спеціалісти виокремлюють ряд соціально-психологічних проблем, з якими стикаються ці діти:

- «Відсутність відчуття самореалізації та самоствердження у соціумі» Діти внутрішньо переміщених осіб можуть відчувати втрату власного місця та значення в новому оточенні, особливо у відносинах з однолітками.

- «Бажання змінити наявну ситуацію та негативне ставлення до влади» Діти можуть висловлювати бажання змінити ситуацію в країні, а також виявляти негативне ставлення до представників влади у зв'язку з пережитим конфліктом.

- «Страхи та нав'язливі спогади про війну» Діти, які пережили війну, можуть страждати від страхів та нав'язливих спогадів, що впливає на їхню психічну стійкість.

- «Постійне перебування у "стані втечі" та "вимушена безпорадність"» Діти можуть відчувати постійну напруженість та безпокої через невизначеність своєї ситуації та відсутність сталого місця проживання.

- «Самозаборона на почуття» Деякі діти можуть виявляти самозахист, замикаючись на свої почуття та уникаючи виявлення емоцій.

- «Невдоволення стосунками з батьками» Зміна умов життя може вплинути на взаємини дітей з батьками, що може викликати невдоволення та конфлікти.

- «Відсутність інтересу та мотивації до навчання» Діти можуть втрачати інтерес до навчання та зазнавати труднощі з адаптацією до нових умов навчання.

Реагування соціальних працівників на ці виклики включає в себе розробку індивідуальних підходів до кожного випадку, надання ефективної психосоціальної підтримки та сприяння відновленню стабільності та самостійності в житті цих дітей.

Арт-терапія представляє собою важливу технологію для психічної гармонізації та розвитку особистості, її творчого потенціалу та вирішення внутрішніх конфліктів. Цей метод також слугує ефективним інструментом для знаходження та активізації внутрішніх ресурсів, розширення діапазону саморегуляції особистості. Значущим є той факт, що арт-терапія успішно використовується в роботі з дітьми внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Арт-терапія, застосована в контексті дітей ВПО, може відігравати ключову роль у веденні їх через складні переживання та адаптацію до нового оточення. Вона надає можливість дітям виражати свої емоції, переживання та думки через художній процес, допомагаючи їм зберігати психічний баланс та розвивати свій творчий потенціал.

Арт-терапія може включати різні форми вираження, такі як малювання, ліплення, музика, танці та інші види творчості. Це стимулює розвиток різних аспектів особистості, покращує їхні вміння виражати себе та сприяє психічному відновленню. Застосування арт-терапії в роботі з дітьми ВПО сприяє їхній адаптації до нових умов, забезпечуючи підтримку та стимулюючи їхній психосоціальний розвиток.

3. Для практичного вивчення ефективності арт-терапії з дітьми, які пережили внутрішнє переміщення внаслідок відкритої збройної агресії російської федерації, ми розробили та провели два групових заняття. Група включає 10 дітей у віці від 5 до 10 років, які тепер проживають у гуртожитку в Запоріжжі разом із своїми батьками.

Для арт-терапії ми вибрали два види: ізотерапію та казкотерапію. Під час проведення занять виявилось, що 8 з 10 дітей виявляють ознаки тривожності, які виникли внаслідок зміни їхнього життя та обставин. Це спостереження вказує на важливість подальших досліджень та розвитку арт-терапевтичних методів для полегшення адаптації цих дітей до нових умов життя.

Отже, результати дослідження підтверджують, що більшість дітей гостро переживає наслідки вимушеного переміщення і вимагає корекційної роботи. З урахуванням цього, арт-терапія визначається як ефективний інструмент для розвитку нових методик роботи з дітьми, які постраждали внаслідок воєнних подій.

Зниження рівня тривожності може бути досягнуте за допомогою розслаблення емоційного та фізичного напруження, залучення до рухової активності, підвищення самооцінки та розвитку самостійності. Розвиток когнітивних та особистісних навичок, розширення соціальних контактів є ефективними методами профілактики та корекції тривожності, страхів та егоїстичних тенденцій. В цьому контексті арт-терапія виявляється корисною, оскільки сприяє розвитку навичок управління власним станом та поведінкою, стимулює допитливість та уяву, а також виховує позитивне емоційне ставлення до творчої діяльності.

Діти з радістю вдаються до творчості, виражаючи себе через малювання, ліплення, та інші види творчої діяльності. Цей приємний та безпечний підхід виявляється ефективним для вирішення глибоких психологічних проблем, що особливо важливо в роботі з дітьми. Під час арт-терапії дитина не лише насолоджується процесом, але й розкриває свої творчі здібності, відчуває себе у центрі уваги дорослого, а також подолає психологічні труднощі.

Ім'я користувача:
Анастасія Сухомлінова

ID перевірки:
1015952817

Дата перевірки:
29.11.2023 16:17:48 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
29.11.2023 16:18:40 EET

ID користувача:
100012861

Назва документа: Сухомлінов (1)

Кількість сторінок: 53 Кількість слів: 11247 Кількість символів: 86546 Розмір файлу: 145.72 KB ID файлу: 101562

18.1% Схожість

Найбільша схожість: 12.7% з Інтернет-джерелом (<https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2641/1/%D0%92%>)

18.1% Джерела з Інтернету

462

Сторінка 55

Не знайдено джерел з Бібліотеки

0% Цитат

Вилучення цитат викнене

Вилучення списку бібліографічних посилань викнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел